

о. Олег Чупа

На межі Стрийського і Сколівського районів, у с. Розгірче, увіковічене в скелі кам'яне диво — печерний монастирський комплекс, перші згадки про який сягають XV ст. Звивисті кам'яні сходи ведуть прочанина до верхньої печери, яка служила монахам за храм. Усюди простежується дбайлива рука ченців-каменярів, які в холодний камінь перелили свою гарячу любов до Бога. У святилищі є отвори для дверей, вікон, ніші для богослужбових риз, рівна підлога — і все це з каменю настільки могутнього, що ні час, ні чужинецька рука не змогли зруйнувати чи викрасти цю перлину християнської культури нашого народу.

Ледь помітним нашаруванням сучасності працю давніх каменярів минулого оскверняють написи, зроблені випадковими «туристами». Це вони таким способом намагалися «увіковічнити» у вівтарній частині церкви свої клички: «Ріма», «Зеник», «Петя»... Ймовірно, для них це кам'яне диво виявилось черговим парканом чи стіною будинку, де ці істоти звикли залишати подібні «автографи». Скоріш за все, вони й не здогадувалися, що, нашкрябуючи свої імена, знищують кам'яний пил, пропахлий кадильним димом столітніх Літургій. Споглядаючи на це, замислюєшся, чому так по-різному людина увіковічує себе в історії? Чому в когось знаходяться сили і час, наснага працювати над якоюсь перлиною культури місяцями, роками а то й усе своє життя, а інший не те, що не творить нічого нового, а ще й топчеться по святинях минулого?

Відповідь слід шукати в багатогранному за значенням слові «культура». Що ми розуміємо під цим словом? Кодекс правил порядної людини? Живопис, музичні твори, народні традиції? Якщо ми думаємо, що знаємо повне значення цього слова, то американський антрополог Клайд Клакхон (1905-1960) у цьому нас розчарує. У середині XX ст. він зібрав понад 100 визначень, які люди вкладають у слово «культура». Втім, серед тієї в'язки значень декілька пасує і до нашого випадку. Суть їх полягає в тому, що через культуру людина передає свої внутрішні цінності. Хтось навіть придумав для цього випадку вислів «культурний код», який можна порівняти до градусної сітки меридіанів та паралелей, що

їх для орієнтиру використовують у картографії. Наприклад, якщо введете в навігаційній програмі координати 50, 30 (програма ж «знає», що мова йде про 50-й градус широти і 30-й градус довготи), то вона вкаже місце в Київській області.

Подібно читається і «культурний код». Наприклад, спів колядки одразу вам підкаже, що зараз різдвяний час і цією піснею люди прославляють Христа, Який є Богом і зійшов з небес задля спасіння кожної людини. Можливо, ви пригадаєте, як хтось з родини, пояснюючи значення цієї колядки, розповідав вам про Різдво, як ви вчилися її колядувати, а може, навіть дім, при дверях якого відбувся ваш дебют... Чому це все вам пригадалось, а разом з цим – і стоси теплих спогадів? Тому що вирости ми в українській християнській родині, де не тільки святкують Різдво, але й вміють передавати традицію новому поколінню. Тому що колись хтось зумів талановито «запакувати» розповідь про Різдво Христове в мелодійну колядку. Тепер подумаймо про того, хто в дитинстві не пройшов такого культурного вишколу. Почувши в дорослому віці слова колядки, така людина, в кращому випадку, здивується, а в гіршому — сприйме це за якийсь пережиток, щось кумедне.

Античні греки радикально висловлювалися про людину, яка не знала або не поважала їх культури. Про такого казали, що він «варваризує», тобто поводить як чужинець, адже в той час «варварами» називали іноземців, що розмовляли незрозумілою мовою. Негатив у це слово значно пізніше влили римляни. У V ст. під натиском кочівників гунів впала Західна Римська імперія. Гуни поводитись жорстоко не лише з людьми, але й нищили витвори мистецтва, в яких, за винятком коштовностей, не бачили нічого цінного. Крім того, на відміну від римлян та інших осілих народів, гуни вели дикий спосіб життя. У кочовиків не було будинків, а спали вони на своїх конях. Тому відтоді словом «варвар» стали таврувати кожного, хто не тільки не вмів поцінувати культуру, але й нищить її. Перед варваром закрите те багатство, яке несуть в собі надбання культури, тому що цього відчуття йому не прищепили в юному віці. Саме таке пояснення приходить на гадку, бачачи нашкрябане «Ріма», «Зеник» і «Петя», які так «відзначились» у Розгірчому.

Все ж замість того, щоб гнівно таврувати новоявлених сучасних геростратів, варто подумати, як таким випадкам зарадити. Звісно, найкраще буде, коли азів християнської культури молодь вчитимуть найближчі – родина. Однак якщо такої можливості не було, то чи є якийсь шанс достукатись до людини в зрілому віці? Американський публіцист і автор книги «Християнство хіпстерів: коли Церква і крутизна зустрічаються» Брет Маккрекен вважає, що сьогодні християнам, oprіч творення нових культурних надбань, варто «розмакувати» інструменти сучасної популярної культури. Адже багато говориться про те, що сьогодні в світі кіномистецтва, літератури, музики, малярства бракує християнського голосу. Проте, на думку Маккрекена, християни не зможуть суттєво впливати на культурні площини, якщо спершу не навчаться «споживати» їх з

витонченим смаком, розрізнати, де якісний твір, а де майстерності забракло. У такий спосіб християнська культура, яка нерозлучно йде в парі з духовними цінностями, виходитиме на широку аудиторію.

Хто зна, а можливо, колись хтось розповість зворушливу історію про те, як у дитинстві вперше почув спів колядки через Youtube або ж познайомився з християнським мистецтвом в Instagram... Важливо, щоб кожен, багатий вірою і її розумінням, використовував мить, щоб ділитись цим з іншими в прийнятний для всіх спосіб.

о. Олег ЧУПА, Як донести християнську культуру тим, хто її не знає // СЛОВО №4 (80), грудень-лютий 2019-2020